

6. Фриз П. І. Хореографічна культура як чинник творчого розвитку особистості дитини : дис... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.01 / П. І. Фриз. – К., 2007. – 181 с.

Анотація

Е.Н.Ефимчук

Специфика профессиональной подготовки учителя хореографии в педагогическом вузе

В статье исследована специфика профессиональной подготовки учителя хореографии в педагогическом высшем учебном заведении. Рассматриваются основы профессионального роста будущих хореографов средствами спецдисциплин, а также необходимые условия, при которых осуществляется эффективная профессиональная подготовка учителя хореографии.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, средства хореографии, учитель хореографии.

Summary

О.М.Yefimchuk

Specific Nature of Professional Preparation of a Teacher of Choreography in Pedagogical Higher Educational Establishment

The specific nature of professional preparation of a teacher of choreography in pedagogical higher educational establishment is studied in the article. The article deals with the bases of professional forming of the future choreographers by means of special disciplines as well as necessary condition under which professional preparation of a teacher of choreography is done.

Key words: professional preparation, means of choreography, teacher of choreography.

Дата надходження статті: «4» вересня 2012 р.

УДК 378.633.848 :37.014.53

Н.ЖОРНЯК,
аспірант
(м.Тернопіль)

Специфіка туристської підготовки канадського корінного населення у провінції Британська Колумбія

У статті розглянуто специфіку туристської підготовки канадського корінного населення у провінції Британська Колумбія, подано характеристику туристської діяльності корінного населення, дано визначення самому поняттю «корінні народи». Детально вивчено основні напрямки та розроблені відносно них положення для забезпечення корінних жителів вищою туристською освітою. Особливу увагу приділено аналізу дипломної навчальної програми за напрямом спеціалізації «Туристична діяльність корінного населення»

Ключові слова: туристична діяльність, туристська підготовка, корінні народи, туристична діяльність корінного населення, спільнота, старійшини, некорінні педагоги.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Галузь туризму стрімко розвивається, тому виникає потреба у високо компетентних спеціалістах, які повинні забезпечити відповідне теоретичне та практичне підґрунтя для розвитку цієї сфери діяльності. Дедалі очевиднішим стає той факт, що професійно, отже й ефективно, займатися туризмом без фахової освіти складно, а у сфері обслуговування споживачів туристських послуг просто неможливо. У зв'язку з цим змінюється характер професійної діяльності, її структура, зміст, принципи, технічна база та організаційні форми і, як результат, умови й вимоги до підготовки спеціалістів сфери туризму.

Входження в світовий освітній простір вимагає від України здійснення модернізації освітньої діяльності, що неможливе без врахування міжнародного досвіду, в тому числі канадського досвіду професійного навчання працівників.

Аналіз досліджень і публікацій... Проблеми теорії фундаментальної туристичної науки та професійної освіти у туристичній галузі досліджували В.Федорченко, Л.Кнодель, З.Зязюн, А.Конох, М.Галицька, Н.Фоменко, Я.Олійник, А.Карамашева, С.А.Красна, О.М.Кузьмін, Л.Ортон, Г.Роусон та ін.

Формулювання цілей статті... Метою статті є проаналізувати сутність та особливості канадської туристської професійної підготовки корінного населення для подальшого використання зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу... Канада – культурно різноманітна країна, народ якої надає велике значення освіті. Знання, отримані в університетах і коледжах, значною мірою сприяють створенню робочої сили, здатної досягти успіху і адаптуватися до змін.

З розвитком глобалізації зросло бажання визнати і значення внеску різних культур. Це особливо стосується культур корінних народів. Корінними народами Канади (згідно Канадського Закону про мультикультурність та інших правових документів) прийнято вважати різноманітні племена індіанців, інуїтів та метисів, які проживають на території Канади. Зараз їхня чисельність становить трохи більше семисот тисяч [6, с.5]. Враховуючи складні історичні взаємовідносини між європейськими емігрантами та корінним населенням, питанню соціалізації цієї верстви приділяється особлива увага. Рада Канади з питань розвитку людських ресурсів започаткувала цілу низку програм для економічного розвитку індіанських спільнот. Важливе місце серед цих програм займають і програми туристської професійної підготовки.

Галузь туризму залежить від різносторонньо кваліфікованих і добре освічених кадрів через дуже велику різноманітність професійних завдань і складних взаємодій, необхідних для надання туристичних послуг клієнтам. Незважаючи на традиційну точку зору, що туризм забезпечує головним чином низькооплачувану і часто сезонну роботу, по суті своїй він пропонує більш високий відсоток підприємницької, і управлінської професійної діяльності ніж у більшості інших галузях.

Галузь туризму у Канаді зараз стикається з низкою складних завдань. Серед них – заповнення прогалів у навиках, плинність персоналу, старіння населення та іміграційні питання, що впливають через національний брак робочої сили. Потреба у залученні, розвитку та підтримці на належному рівні кадрів, які можуть задовольнити поточні та майбутні проблеми ринку праці, ще ніколи не була більшою. Як у 5-зіркових готелях, так і в плануванні пригодницького екотуризму, наголос робиться на одному – набір і утримання талановитих, добре освічених і кваліфікованих фахівців є суттєвим внеском в успішний бізнес.

Останні 20 років кількість студентів з корінного населення у Канаді значно зросла, хоча, порівняно з іншими студентами, вона все ще незначна. Причиною цього є бідність та безробіття серед корінного населення, їхня низька самооцінка, культурна невідповідність вузів світосприйняттю корінних жителів, низький рівень довузівської підготовки та упереджене ставлення до навчальних закладів через асиміляційну політику.

Проблема вимирання мов і культур корінних народів ще й в тому, що їх неможливо підтримувати чи врятувати зовні, тобто за підтримки інших країн. Джерело традиційних знань і вчень вмирає разом зі старійшинами. У них традиційною є усна передача знань. А оскільки вже декілька поколінь були виховані на чужинецькій культурі, то зараз, як зазначає канадський дослідник Барнебі, «ми маємо покоління, яке не належить до жодної культури – нащадки корінних жителів так і не стали повністю європейцями, але втратили своє власне традиційне бачення світу» [9, с.22].

Перешкоди корінних жителів на шляху до вищої освіти можна поділити на 6 категорій:

1) історичні – через асиміляційну політику, яка велась саме через освітні заклади, освіта європейського типу сприймається з ворожістю та недовірою. Впродовж довшого часу аборигени могли здобути вищу освіту за високу ціну – поправка до Закону про статус індіанців (1876 рік) змушувала їх відмовлятися від свого статусу [6, с.12]. Цей процес називали звільненням. Навіть тоді, коли закон змінився після Другої світової війни, освіта мала сильно асиміляційний характер, і, як правило, відчувувала освічених корінних жителів від їхніх сімей та спільнот.

2) соціальні – брак академічної підготовки є сильною перешкодою на шляху до вищої освіти корінного населення. Наприклад, у Британській Колумбії лише 38% корінних жителів мають повну середню освіту, порівняно із 77% решти канадців [3, с.24]. Дослідниця Верна Кіркнес додає, що однією з найбільших перешкод, з якими стикаються корінні студенти при вступі до вишу – дискримінація та культурна нечутливість. Щоб вступити, їм доводиться відмовлятися від своєї культури, традицій і переконань та досягати нову форму реальності. Також рівень безробіття серед корінного населення (26%) є відчутно вищим, ніж серед решти канадців (9%) [8, с.11].

3) географічні – місця післяшкільного навчання розташовані зазвичай далеко від місця проживання спільноти. Урядова стипендія часто покриває витрати на навчання, але цих грошей бракує на доїзд, проживання, забезпечення навчальною літературою.

4) демографічні – більшість корінних студентів починають навчання у зрілому віці. Позитивна сторона цього – у них краще розвинені життєві навички, які є невід'ємною частиною решти професійних навиків, але їм зазвичай бракує базових академічних знань. Більшістю студентів (80%) є жінки, в яких є сім'ї, матеріально від них залежні [6, с.21]. Цього програми розвитку корінного населення також часто не враховують.

5) культурні – зазвичай уклад навчального закладу не має нічого спільного з цінностями та переконаннями корінних жителів. Викладацький склад є також іншого соціально-економічного та культурного походження.

6) індивідуальні – слабка мотивація та низька самооцінка.

Враховавши вищезгадані перешкоди, Канадською Радою з питань розвитку людських ресурсів та комітетом з питань розвитку корінного населення було розроблено наступні стратегічні напрямки освіти корінних жителів:

1. Програми доступу – особливі умови та підтримка під час вступу до вузу, навчання та трансферу для корінних жителів.

2. Забезпечення сполучення для спільноти – більшість корінних народів проживають на віддалених територіях. Організація транспорту до навчальних закладів суттєво покращує залучення аборигенів до освітніх програм.

3. Контроль корінних жителів за власною освітою – допомагає подолати маргіналізацію аборигенів, підвищити їх самоствердження. Це передбачає залучення корінних жителів у розробку та впровадження курикулуму для корінного населення.

4. Співпраця між корінними спільнотами та провідними навчальними закладами – допомагає розробити актуальні і доступні навчальні програми і плани та відновити довіру аборигенів до європейського типу вищої освіти.

5. Підтримка студентів, яка відповідає потребам корінних жителів (наприклад, програма адаптації в університеті Британської Колумбії – a home a way from home – домівка далеко від дому – для акліматизації та звикання до життя у новій урбаністичній спільноті) [5, с.57-61].

З моменту оголошення у 2010 році проведення Зимових Олімпійських ігор в Канаді прискорився пов'язаний з туризмом розвиток. Для того, щоб бути частиною цього зростання, громади корінних народів повинні були навчитися розробляти ринок і успішно розпочати туристичний бізнес. Коледжі та університети Британської Колумбії демонструють вражаючий досвід роботи в підготовці кадрів для індустрії туризму, однак, реалізації програм, які відповідають унікальним потребам громади корінних народів не завжди приділяється достатньо уваги.

Туристські послуги, які може забезпечити корінне населення, становлять значну і унікальну нішу в сфері туризму. Профільним комітетом Британської Колумбії, який займається питаннями розвитку корінного населення, було розроблено 4 основні положення для забезпечення корінних жителів вищою туристською освітою, обґрунтування кожного положення та рекомендації щодо їх здійснення. Дотримання цих положень забезпечує культуровідповідну підготовку студентів, а також допомагає пристосовуватись до потреб диверсифікованих спільнот Британської Колумбії.

Індустрія туризму зростає швидкими темпами у Британській Колумбії і це відкриває багато можливостей для корінних народів на всіх рівнях професійної підготовки. Корінні туроператори можуть очікувати як на великі перспективи, так і на певні проблеми. Запуск нового бізнесу в новій галузі ніколи не є легким. Робоча група, яка займалася питаннями корінного туризму Канади (АТТС), виокремила ряд проблем з якими стикаються туроператори: підтримка спільноти та обізнаність з її справами, отримання коштів на розробку туристичного бізнесу, пошук достатньо кваліфікованих людей для управління бізнесом, врахування фактору мінливості погоди та короткотривалості сезону, неузгодженість дій між ресурсними секторами галузі [7, с.18-19].

Туристська професійна діяльність має також багато перспектив: допомога спільноті у культурному відродженні, підтримка почуття гордості, вивчення молоддю історії та культурної спадщини, надання допомоги працівникам у набутті ними менеджерських навиків, розробка нових партнерських відносин із сусідами, ознайомлення решти світу з культурною спадщиною корінного населення [7, с.23-24].

Зупинимось детальніше на чотирьох основних положеннях, які розробив Профільний комітет Британської Колумбії, який займається питаннями розвитку корінного населення

Положення 1. Визнання історії корінних народів.

Викладати історію корінного населення з точки зору корінного населення, а не домінуючої культури. Відійти від практики окультурення і визнати, що вплив європейських колонізаторів не завжди був позитивний [4, с.79]. Корінні жителі протестували проти системних методів, які використовували, щоб забрати їхню землю, природні ресурси і навіть їхню свободу та право пересування по своїй землі. Федеральні та провінційні закони неодноразово використовувалися для знищення індіанського політичного життя і культурної самобутності. З 1880 по 1951 рік індіанський закон (THE INDIAN ACT) був одним з найбільш сильних інструментів, який використовувався для руйнування традиційного способу життя корінного населення і був покликаний сприяти асиміляції. Індіанський закон позбавляв корінних жителів основних прав, які є основою будь-якої демократичної системи. Їм було заборонено купувати землю, користуватись послугами адвокатів, голосувати. Позбавлені політичної влади та засобів до існування, будучи повністю узалежненими, вони, таким чином, переставали бути частиною суспільства в цілому. Щоб збільшити владу над життям індіанців і надалі знищувати їхню культурну самобутність, уряд заборонив навіть розкурювання люльки миру та священні танці.

Тих, які брали у цьому участь, карали тюремним ув'язненням. Уряд заохочував індіанців відмовитись від своїх прав, розміщаючи їхніх дітей у школах-інтернатах [8, с.31].

Вивчення історії корінних жителів є лише початком діалогу. На жаль, помилки минулого завдали корінному населенню непоправних втрат. Визнання цього вже є можливістю для зростання, воно сприяє позитивним змінам та пошуку рішень виходу з непростих ситуацій. Введення закону про індіанців віддалила корінних жителів та поселенців і, на жаль, найбільш постраждали від того діти. Нещодавнє визнання урядом прав корінного населення (стаття 35 канадської конституції) істотно поліпшило ситуацію. Відносини з корінними жителями тепер створюються на партнерських засадах, а також їм дозволене самоврядування. За більш ніж десятиліття з боку уряду та корінного населення було докладено великих зусиль, щоб внести поправки до конституції Канади. Визнання невід'ємного права на самоврядування, а також розробка нової політики, чітко визначили зобов'язання федерального уряду перед корінними народами.

Слід розуміти, що невід'ємне право на самоврядування не означає право на суверенітет у міжнародному правовому сенсі і не призведе до відокремлення корінних жителів у окрему державу. Навпаки, здійснення місцевого самоврядування повинне розширити участь корінних народів у житті канадської федерації і гарантує, що корінні народи та їхні уряди не існують ізольовано від решти життя канадського суспільства. Крім того, уряд дотримується принципу, що Канадська Хартія Прав і Свобод повинна згуртувати всі уряди для кращої взаємодії та вирішення питань, що входять до їхньої юрисдикції [9, с.83]. Питання можуть стосуватися освіти, управління природними ресурсами, мови, культури, релігії, землевпорядкування, оподаткування і регулювання ліцензування та експлуатації підприємств, розташованих на землях аборигенів [6, с.39]. Уряд готовий підтримати різні підходи до самоврядування, враховувати різні потреби та обставини.

Тому адміністраторам та викладачам вищих навчальних закладів рекомендовано ознайомитися з історією корінних народів Канади та підтримати сучасні дослідження цієї проблеми.

Положення 2. Визнати історію освіти корінних народів.

Прийшов час для радикальних змін в індіанській освіті. Ця освіта повинна відповідати філософії і потребам індіанського народу. Бо те, що відбувається в освіті сьогодні, визначає бачення майбутнього корінними жителями. В історії освіти корінних жителів визначають 4 етапи: традиційний, період промислових шкіл-інтернатів, якими керував федеральний уряд, провінційна шкільна освіта і епоха індіанського контролю над індіанською освітою [5, с.24-37].

На традиційному етапі, який здебільшого мав холістичний підхід, вчителями виступали старійшини. Вони готували дітей до успішного проживання у суспільстві за допомогою прикладів, передачі досвіду та усних традицій.

Другий етап пов'язується з виникненням промислових шкіл-інтернатів, якими завідували церкви і які фінансувались федеральним урядом. Половину дня діти навчались, а іншу половину працювали. Одним з головних завдань таких шкіл була акультурація – ізоляція дітей від їхніх сімей та навчання студентів промислових навичок, завдяки яким вони могли знайти роботу подалі від резервації. Таким чином, процес асиміляції зі спільнотою колонізаторів мав бути успішним.

У 1950-х роках провінційний уряд взяв на себе відповідальність за освіту дітей корінних жителів. Індіанські діти повинні були адаптуватись до системи громадських шкіл. Але вчителі не були готові враховувати відмінні культурні цінності та життєвий досвід цих дітей і тому ці діти не змогли осилити шкільну програму. Для них організували додаткові підготовчі програми, але саме це усунення із звичайних класів створило додаткові соціальні проблеми і тому проект виявився провальним.

Четвертий етап розпочався у 1973 році з прийняттям документу під назвою «Індіанський контроль індіанської освіти». Відтоді термін індіанська освіта набув нового значення – це освіта, яку здійснюють індіанці, а не освіта для індіанців. Цей етап привніс багато нового у розвиток освіти, а саме – збільшення кількості індіанців-педагогів, збільшення кількості корінних жителів, які приймають участь у освітньому житті, участь старійшин та вивчення рідних мов.

Керівникам та викладачам вищих навчальних закладів рекомендовано забезпечити розвиток методів навчання корінних жителів та впровадження структури освіти, яка б відповідала потребам корінного населення. Освіта аборигенів мала цілісний характер. Такий спосіб навчання залучав корінні цінності і був сполучною ланкою між мисленням і почуттями, що робило навчання більш цілісним та пережитим на власному досвіді. Стилі навчання корінних студентів зазвичай сильно відрізняються від інших, оскільки вони визначаються культурою походження. Більшість спроб забезпечити освітою корінне населення закінчувалося невдачею, оскільки

причиною провалу вважали самих індіанців, а не тих, хто їх навчає. Насправді ж причиною поразок було те, що більшість освітян готували навчати у середовищі домінантної культури [4, с.78]. Врахувавши цей важливий аргумент, нижче перераховані підходи, які дозволили покращити якість освіти корінного населення.

1. Введення змісту корінної освіти у навчальні програми забезпечує не корінних вчителів можливістю розвинути позитивні відносини зі студентами.

2. Розробка навчального плану повинна включати культурно відповідну складову. Освітняни повинні усвідомлювати, що деякі навички, які цінуються у західній освіті, можуть розглядатися як такі, що підривають традиційні цінності та типи поведінки. Наприклад, критичне мислення та розпитування може розглядатись як виклик традиційному етикету шанобливого слухання. А конкурентоспроможність та індивідуалізм може суперечити ідеї співпраці та соціальної згуртованості.

3. Обізнаність з життям спільноти – виявити що є культуровідповідним для спільноти. Для цього варто більше спілкуватися з її старійшинами.

4. Участь у подіях спільноти. Вчителів легше сприймають, якщо вони задіяні у житті спільноти.

5. Забезпечити більш практичний підхід до методів навчання і вивчити альтернативні способи спілкування. Це, наприклад, може бути малюнок, модель, графіки, а також аудіо та відеозаписи, які не так сильно залежать від мови.

6. Використання розповіді таким чином сприяють розвитку усної традиції. Індіанці здавна розповідали історії, щоб відповісти на важкі питання, навчити поведінки, очистити емоції і навести порядок у своєму світі.

7. Підтримка відновлення духовності корінних жителів [4, с.80-83].

Для успішного впровадження освітнього процесу корінних жителів до нього варто залучити старійшин. Старійшини пропонують студентам та викладачам інший спосіб отримання знань та інше світобачення. Нижче подається кілька підходів до освітнього процесу з точки зору старійшин:

1. Старійшини практикують політику невтручання і дають поради лише у випадку, коли їх просять. Старійшини підтримують самостійне прийняття рішень, і вважають, що студенти повинні самі знайти кращий вихід.

2. Старійшини вважають, що студенти повинні приймати власні рішення і відповідати за них. Старійшини приймають рішення лише у тих випадках, якщо вони впливають на загальне благо групи.

3. Старійшини вважають, що навчальний матеріал потрібно викласти чотирма різними способами і таким чином забезпечити учням краще його запам'ятовування.

4. Старійшини не примушують до навчання, а після роз'яснення чекають, щоб учень виконав завдання, коли відчує готовність.

5. Старійшини заохочують і підтримують, вони не підганяють, не дають порад і не критикують.

6. Старійшини використовують порівняно невелику кількість слів, коли інструктують.

7. Старійшини вважають, що все, що робить студент є частиною навчального процесу, а тому кінцевий екзамен чи оцінка не є необхідними.

8. Старійшини зазвичай чекають, щоб до них звернулися, вони рідко є ініціаторами структурованого навчання.

9. Старійшини ніколи не обнадіюють або хвалять. Про успіх учні можуть дізнатися лише зі своїх продуктивних показників.

10. Повага є основною рисою навчання старійшин. І це є двосторонній процес – учні поважають старійшин, а старійшини поважають учнів.

11. Підтримка старійшин є постійною, без осуду і дуже щедрою.

12. Концепція поразки, яка є імовірна у євроканадській освіті не існує у старійшин. Людина може не справитись з одним завданням, але дуже добре виконати інші завдання. Немає жодних термінів, протягом яких завдання буде виконано.

13. Перед тим, як приступити до навчання старійшини ретельно готують та моделюють кожен аспект свого вчення [3, с.213-222].

Важливо те, як можна адаптувати ці традиційні моделі-принципи навчання до університетських програм. Визнання вчення старійшин також сприятиме відродженню мов корінних народів. А мова, як відомо, є важливою для визнання культурної ідентичності групи та посередником при передачі культури наступним поколінням.

Мова і свідомість корінних народів структуровані так, щоб розуміти сили конкретно їхньої екосистеми. Ці сили забезпечують зв'язок між природним порядком речей та свідомістю корінних жителів. Старійшини розуміють цей активний взаємозв'язок між елементами певного

навколишнього середовища і вважають, що ми повинні створити узгоджені відносини з цими силами. Згідно світогляду аборигенів, всі форми життя взаємопов'язані і виживання кожного окремого життя залежить від усіх життів [2, с.197].

Тому керівництву вузів та викладачам слід враховувати при плануванні процесу та бюджету консультації старійшин щодо того як правильно скласти, розробити та подати навчальну програму. Філософія навчання старійшин повинна бути у змісті і подачі матеріалу.

Положення 3. Визнання цінностей та переконань корінних жителів як ключових складових їхньої освіти.

Переконання формуються на основі культури індивіда. Розуміння цих переконань допоможе викладачам краще вивчити традиційні освітні процеси корінного населення.

Незалежно від того, який світогляд домінуючий, завжди є інші способи інтерпретації світу. Колонізатори вважали, що з метою підтримання громадського порядку, вони повинні пригнічувати різноманіття людського світогляду за допомогою сили і права. Це, звичайно, включало і світогляд аборигенів. Розуміння відмінностей у світогляді, в свою чергу, є відправною точкою для розуміння парадоксів, що колоніалізм представляє для громадського контролю [4, с.81].

Культури мають різні реалії та системи переконань. Одна з найважливіших функцій переконання в тому, що вони лежать в основі ваших цінностей. Цінності – це загальні ідеї про те, що є правда, право, і краса, що лежать в основі культурних традицій і ведуть суспільство у фізичному і соціальному середовищі [3, с.48].

Переконання і цінності корінного населення відрізняються від західного світогляду. Корінні переконання і цінності – цілісні і циклічні або повторювані, широкого профілю, орієнтовані на процес, і твердо прив'язані до конкретного місця. З цієї корінної філософії приходить значення цілісності [4, с.79].

Цілісність допомагає здобути силу і працює, щоб виявити інші цінності, такі як незалежність і повагу. Значення обміну проявляється у відносинах. Підтримка – це не просто обмін матеріальними благами, це також сила для створення і підтримки добрих почуттів [4, с.79].

Замість того, щоб пристосовувати поведінку та переконання до своїх власних, некорінні педагоги повинні розуміти, що корінні переконання і цінності впливають з іншого світогляду і філософії [3, с.209].

Коли ми очікуємо відмінності, ми сприяємо взаєморозумінню і співпраці. Адміністратори та викладачі повинні бути підготовлені до міжкультурної комунікації. Курси міжкультурної комунікації повинні бути запропоновані студентам на початку кожної програми. Програма повинна передбачати запрошення доповідачів з різних культур.

Ще одним важливим фактором, на який варто звернути увагу, є культурна безпека. Концепція культурної безпеки була розроблена наприкінці 1980х у Новій Зеландії. І хоча це поняття в першу чергу зачіпало важливі питання у галузі охорони здоров'я, його також почали застосовувати у роботі інших закладів, у тому числі і навчальних [5, с.86].

Культурна безпека відрізняється від культурної чутливості і вона не схожа на жодну форму фізичної безпеки, це більше схоже на адекватні етичні норми. Це визнання становища певних груп у суспільстві і визнання впливових громадських структур, в межах яких відбувається взаємодія.

Тому рекомендовано включати в основу провінційного туристичного менеджменту концепцію культурної безпеки як одне із завдань для всіх студентів туристського напрямку.

Важливим аспектом у навчанні корінних жителів є їхній зв'язок з порами року. У філософії індіанців певні події, моделі та цикли прив'язані до певних місць. Найлегше це можна прив'язати до природних явищ – міграції тварин, циклу життя рослин, зміни пори року. Кожна спільнота має свої власні моделі користування природним середовищем, у якому вони живуть. Особливості традиційного економічного устрою варіюються для кожної спільноти і повинні враховуватися при розробці навчальної програми.

Одні племена традиційно займалися полюванням та рибальством, щоб зробити заготівлю провізії на зиму, інші займалися землеробством. На сьогодні економічний розвиток цих спільнот є сумішшю традиційної діяльності та сучасної європейської моделі розвитку, оскільки ресурси, з яких ці люди могли здобувати собі засоби для існування зникли, або були повністю чи частково експропрійовані колонізаторами [2, с.202].

Але багато членів спільнот все ще залежать від традиційного економічного укладу, який напряму пов'язаний із природними циклами. Врахування укладу спільноти та розуміння природних циклів має важливе значення для розробки програм професійної туристської підготовки. Це також може привабити туристів як новий досвід, здобутий у природному середовищі (наприклад рибальство чи полювання).

Тому рекомендовано при складанні програм і розкладів враховувати також час, коли спільнота зайнята цими традиційними видами економічної діяльності. Жити у гармонії з всесвітом – ось основне кредо корінних жителів. Зазвичай, вони вивчають поведінку кожної форми життя чи пори року, щоб зрозуміти динаміку та роль кожного у ньому. Корінні жителі також вивчають форми життя та сезони, щоб виробити власний стиль життя, який би гармонізував з місцевою екосистемою. Екосистема, в якій вони живуть – є їхнім класом, а форми життя – їхніми вчителями [8, с.34].

Адміністратори та менеджери повинні забезпечити включення до програм світогляду аборигенів і традиційних екологічних знань, оскільки вони пов'язані з туризмом. Реалізація пропозиції може відбутись через проект, який фокусується на традиційних екологічних знаннях.

Положення 4. Застосування протоколу корінних жителів

Корінні народи, особливо в Британській Колумбії, представляють багато різних культурних груп. Кожна культура унікальна, і кожна визначає те, що підходить для спільного використання. Отже, що є прийнятним в одній культурі не може бути доречним в іншій.

Наприклад, у 1970-х роках плем'я Могавк запросило на спортивний захід плем'я Крі із затоки Джеймс. Могавк були хліборобським народом і задовго до контакту з європейцями, у них був звичай завжди викладати значно більше їжі, ніж їхні гості можуть спожити. У Крі однак, був інший звичай. Мисливці-збирачі, люди, для яких дефіцит був повсякденним фактом, їх звичаї передбачали з'їдати все, що перед ними клали. Таким чином, вони демонстрували свою повагу до успішних мисливців і їх щедрості. Проблема виникла, коли ці два набори правил вступила в конфлікт. Крі, бажаючи виявити повагу, їли і їли, поки вони не відчували себе більше, ніж трохи незручно. Вони вважали, що Могавк мають намір їх отруїти. Могавк, зі свого боку, думали, що Крі невихований народ і має намір образити їхню щедрість [3, с.164].

Як це застосувати в навчальних закладах з туристськими професійними програмами? Діяння, ніколи не є тільки дії. Сигнали завжди мають культурні особливості, і їх зміст може бути неправильно зрозумілий. Проблема, як зазначає Маленький Ведмідь, не в описі звичаю; проблема у пошуку та інтерпретації значення змісту [4, с.81]. У випадку Могавків і Крі, непорозуміння триватиме, поки сенс таких актів чи звичаїв не стане зрозумілим. Це також стосується некорінних педагогів, які прагнуть забезпечити туристичними програмами громади аборигенів. Нерозуміння і невизнання різноманітності корінних народів і їх звичаїв поглиблює непорозуміння. Можливість ознайомитися зі спільнотою значною мірою, визначає успіх міжкультурних взаємодій.

Один із способів досягти розуміння місцевих звичаїв є взаємодія з спільнотою. Адміністратори, менеджери та викладачі, матимуть вигоду від цієї взаємодії.

Адміністратори, менеджери та інструктори повинні досліджувати нації з якими вони працюють і шукати інформацію про конкретні звичаї і протоколи у старійшин і вождів.

Педагоги зобов'язані сприяти формуванню консенсусу і співпраці між історично окремими групами. Культура належить спільноті, тому доречно, отримати схвалення з її боку.

Громадська підтримка має важливе значення. Щоб отримати схвалення від своєї спільноти, люди повинні проконсультуватися зі своїми старійшинами і вождями. Адміністратори та викладачі не можуть просто «спуститись на парашуті» в співтовариство. Вони повинні влаштувати зустрічі і консультації з старшими і лідерами до, під час і після розробки і здійснення програм.

Більшість провідних університетів, а також коледжів Канади мають окремі відділи, які займаються вивченням культури і побуту корінного населення і на сайті майже кожного можна віднайти Aboriginal Access Programs – спеціальні умови вступу для корінних жителів. Це саме той аспект, який контролюється і заохочується урядом Канади, а не провінцій. Також у багатьох вузах, де готують фахівців туристської сфери, пропонують диплом за спеціальністю «Туристична діяльність корінного населення». Розглянемо детальніше основні предмети та тематику вивчення однієї з таких програм, розроблену представниками провідних канадських вузів (Capilano College, College of the Rockies, College of New Caledonia, Malaspina University College, Native Education Centre, North Island College, Northwest Community College, Selkirk College, Thompson Rivers University, University of Northern B.C., UBC – Okanagan).

Усі предмети можна поділити на три групи – бізнес-курси, спеціалізовані курси та ті, що пов'язані із туристичною діяльністю корінного населення. Кожен з наступних 3-кредитних курсів триває близько 45 годин стаціонарного навчання і його успішне засвоєння є підставою для присвоєння диплому за спеціалізацією «Туристична діяльність корінного населення».

Бізнес-курси

1. Бухгалтерський облік (перший рівень)

2. Англійська мова або англійська мова для ділового спілкування

3. Комп'ютерна грамота
4. Управління людськими ресурсами
5. Маркетинг
6. Організаційне лідерство
7. Підприємництво

Спеціалізовані курси

1. Вступ до спеціальності
2. Крос-культурний туризм
3. Управління навколишнім середовищем
4. Стажування, виробниче навчання, або практика (мінімум 500 годин роботи)
5. Законодавча база туризму

Туристична діяльність корінного населення

1. Вступ до відносин у громаді корінного населення і культурний туризм
2. Історія відносин між корінним і некорінним населенням Канади
3. Розробка автентичного туристського продукту для корінних жителів. [1, с.3].

Розглянемо у деталях групу предметів, що стосуються туристичної діяльності корінного населення.

Вступ до відносин у громаді корінного населення і культурний туризм. Цей курс призначений для студентів-аборигенів, які хочуть дізнатися більше про можливості та проблеми, пов'язані з розвитком туристичного продукту корінних жителів. Під час вивчення цього предмету студенти дізнаються про унікальні особливості туризму корінних жителів, включаючи дискусії з культурної автентичності і протоколу. Вони розробляють проекти основних визначних пам'яток корінного туризму, дають власну оцінку новим корінним туристичним продуктам, а потім розробляють концепцію для бізнесу корінного туризму. Консультації зі спільнотою, пов'язані з їх бізнес-розробками здійснюються в рамках концепції розвитку.

Успішне засвоєння курсу серед інших умінь передбачає наступні:

1. Дати визначення поняттям корінного та культурного туризму та туристської діяльності у канадському контексті.
2. Розуміти цілі основних національних, провінційних і територіальних організацій, до чиїх повноважень належить туристична діяльність корінних жителів.
3. Сприяти співпраці основних туристичних організацій корінних народів в Канаді.
4. Описати принаймні п'ять успішних туристичних визначних пам'яток чи атракцій, які належать і управляються корінними народами і які є частиною корінного сектору туризму.
5. Описати чотири основних елементи культурної автентичності корінного туризму.
6. Розробити схему поетапного у розвитку продукт туризму корінного населення та описати інфраструктуру та розподіл ресурсів, пов'язаних з розвитком корінного туризму.
7. Оцінити якість нового корінного туристичного продукту відповідно до його автентичності, стійкості і відповідності потенційним ринкам [1, с.10-12].

Історія відносин між корінними і некорінними людьми Канади. Для деяких студентів-аборигенів це може бути першим випадком, коли вони зіткнулися з міжрасовими відносинами. Цей курс призначений для студентів-аборигенів, які вступають в індустрію туризму і які хочуть, зрозуміти довгу історію відносин гість-господар між корінними і некорінними людьми Канади, і як ці відносини можуть вплинути на туристичний досвід сьогодення. Після успішного завершення курсу студент буде здатний:

1. Знати, як відносини типу гість-господар між корінними і некорінними людьми у Північній Америці розвивалися протягом останніх кількох століть від першого контакту впродовж доби колоніалізму, періоду дії Закону про індіанців до сучасних договорів, і такі поняття, як самоврядування.
2. Пояснити, яким чином історія відносин корінних і некорінних народів може впливати на відносини типу гість-господар в корінному туризмі в Канаді сьогодні.
3. При вивченні кейс-методів вміти виявити і запропонувати як усунути випадки расизму та стереотипізації у тур операціях корінного туризму.
4. Розуміти важливість врахування цінностей та переконань корінних народів у веденні їхнього туристського бізнесу.
5. Знати основні принципи корінних відносин типу гість-господар, оскільки вони безпосередньо стосуються туризму.
6. Пояснити, як працювати зі старійшинами і спільнотою при впровадженні корінного туризму [1, с.15-17]

Розробка автентичного туристського продукту для корінних жителів. Цей курс призначений для учнів-аборигенів, які хочуть далі розвивати те, що вони вивчили на попередніх

курсах, тому для вивчення цього курсу є певні вимоги щодо успішної здачі деяких інших предметів (вступ до спеціальності, крос-культурний туризм, вступ до туризму корінних громад, історія відносин типу гість-господар та типи відносин між корінним і некорінним населенням Канади. Після успішного завершення курсу студент буде здатний:

1. Пояснити, чому попит на корінний туризм залежить значною мірою від якості унікальних відносин типу гість-господар, які створюються з допомогою справжніх корінних туристичних продуктів.

2. Розробити сценарій для корінного туристичного продукту, що є прикладом справжніх відносин типу «гість-господар».

3. Пояснити деякі з типових помилок, які виникають у відносинах гість-господар в корінному туризмі туризму.

4. Визначити непорозуміння, які можуть виникнути в гість-господар відносинах, спроекувати сценарій.

5. Перерахувати поняття, елементи і процеси, пов'язані з розвитком та створенням продукту;

6. Продемонструвати методи визначення перспектив корінного туристичного продукту;

7. Застосовувати методи маркетингових досліджень в якості засобу визначення можливостей корінного туристського продукту;

8. Планувати, впроваджувати та оцінювати корінний туристичний продукт;

9. Знайти приклади реально існуючої корінної турдіяльності, які ілюструють помітний прогрес в розробці продукту [1, с.19-21].

Комітет з питань туристської діяльності, створений при Раді розвитку людських ресурсів, розробив ряд загальних принципів для успішного впровадження програм професійної підготовки для корінного населення та для тих, хто хоче з ними співпрацювати. Серед них – залучення індіанців до викладацької діяльності, зважати на культурну різноманітність, максимально задіювати спільноту у практичні аспекти профпідготовки, впевнитись чи засоби тестування та перевірки є культуровідповідними, включати глобальні перспективи.

Висновки... Етнотуризм має великі перспективи розвитку в Україні. Якісна визначеність туристської освіти у цьому напрямку уявляється вкрай назрілою для нашої держави. Сутність, організація, функціонування, тенденції її розвитку залишаються недостатньо розкритими, що ускладнює побудову стратегії розвитку, професійна підготовка викладачів у сфері туризму та рівень їх кваліфікації не відповідає запитам галузі, недостатньо враховуються етнонаціональні, соціокультурні та інші особливості регіонів. Тому творче використання досвіду канадської туристської підготовки є вкрай доречним.

Список використаних джерел і літератури:

1. Aboriginal Tourism Management Diploma Program: Core Curriculum Handbook. – Ministry of Advanced Education, Province of British Columbia. – 2006. – 25 p.

2. Butler, Caroline F. Traditional Ecological Knowledge and Indigenous Tourism / Caroline F. Butler. – pp. 193 – 208. // Tourism and Indigenous Peoples: Issues and Implications / ed. by Butler Richard and Hinch Tom. – Heinemann : Elsevier, 2007. – 314 p.

3. Grant, A. The Challenge for Universities. First Nations Education in Canada: The Circle Unfolds / A. Grant. – Vancouver : UBC Press, 1999. – 211 p.

4. Little Bear, L. Jagged Worldview Colliding / Little Bear, L. – pp. 77-85. // Reclaiming Indigenous voice and vision / ed. by Marie Battiste. – Vancouver : UBC Press, 2000. – 231 p.

5. McKenna S. Aboriginal Participation in Tourism Planning in British Columbia / Sarah McKenna. – Ontario : Canada, 2010. – 132 p.

6. Redefining How Success is Measured in First Nations, Inuit and Metis Learning: Report on Learning in Canada. – Canadian Ministry of Education, 2007. – 47 p.

7. Rostum H. Review of Aboriginal Tourism Team Canada / Hussen Rostum. – Ottawa, 2002. – 72 p.

8. Tourism 11 and 12 Program Guide: Ministry of Education, Province of British Columbia, 2006. – 50 p.

9. Transforming Communities through Tourism: a Handbook for Community Tourism Champions. – British Columbia ; Canada, 2004. – 91 p.

Аннотація

Н.Жорняк

Специфика туристской подготовки канадского коренного населения в провинции Британская Колумбия

В статье рассмотрена специфика туристской подготовки канадского коренного населения в провинции Британская Колумбия, дана характеристика туристской деятельности коренного населения, дано определение самому понятию «коренные народы». Детально изучены основные направления и разработанные относительно них положения для обеспечения коренных жителей выше туристской образованием. Особое внимание уделено анализу дипломной учебной программы по направлению специализации «Туристическая деятельность коренного населения».

Ключевые слова: туристическая деятельность, туристская подготовка, коренные народы, туристическая деятельность коренного населения, сообщество, старейшины, некоренные педагоги.

Summary
N.Zhorniak

Specific Features of Canadian Aboriginal Tourism Training in British Columbia

The article dwells upon the specific features of aboriginal tourism training in British Columbia. The role of aboriginal tourism in Canadian tourism sector is denoted. The notion of Aboriginal people is defined. The main types of barriers for gaining professional training met by aboriginal people are analysed. Four main principles of providing The First Nations with higher education were studied in detail. Special attention was given to the analysis of the British Columbia Diploma program «Aboriginal Tourism».

Key words: tourism, tourism training, aboriginal people, aboriginal tourism, community, elders, non-aboriginal teachers.

Дата надходження статті: «1» жовтня 2012 р.

УДК 37.032:37.025:371.132:371.134

Ю.В.ЖУРАТ,
кандидат педагогічних наук
(м. Чернівці)

Педагогічні умови формування професійної суб'єктності майбутніх вчителів початкових класів: експериментальне обґрунтування

Експериментальне дослідження педагогічних умов формування професійної суб'єктності студентів майбутніх вчителів початкових класів. Стаття присвячена експериментальному вивченню суб'єктності як інтегральної якості майбутніх вчителів початкових класів. Експериментальній перевірці педагогічних умов її формування у навчальній діяльності в процесі професійного навчання

Ключові слова: освітня суб'єктність, педагогічна суб'єктність, суб'єктні якості майбутнього педагога.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Актуальність дослідження витікає з того, що метою сучасної освіти в Україні стає уявлення розвитку людини як суб'єкта діяльності. Утвердження суб'єктності стає важливим принципом більшості педагогічних та психологічних досліджень, які присвячені цьому феномену. В психології та педагогіці вищої школи залишається традиційне розуміння вчителя та студента ВНЗ педагогічного профілю або як суб'єкта педагогічної діяльності, або як суб'єкта освітньої діяльності. Тому збільшується потреба у більш ретельному вивченні феномена суб'єктності студента ВНЗ педагогічного профілю.

Становлення суб'єктності в студентському віці пов'язується з вирішенням наступних наукових та практичних завдань: виявленням психологічних механізмів та педагогічних умов цього процесу. Подібна необхідність диктується суперечливою ситуацією, яка склалася в теорії та практиці вищої освіти, яка міститься, з одного боку, в декларуванні потреби у вивченні суб'єктності майбутнього вчителя і, з іншого боку – в недостатній розробленості концептуальних положень про психологічні механізми та педагогічні умови.

Аналіз досліджень і публікацій... Наукова розробленість даної проблеми є на перший погляд ґрунтовною. Питання формування суб'єктності студентів ВНЗ педагогічного профілю вивчалися в контексті вирішення більш широких питань:

розвитку особистості як суб'єкта психічної активності, саморозвитку і творчості (К.Абульханова-Славська, А.Брушлінський, С.Максименко [3], Н.Олександрова, В.Петровський та ін.);

суб'єкта та суб'єктності в професійній освіті (А.Акопов, Ю.Поваренков, В.Іванов, В.Кушов [2], С.Пелипчук, В.Свистун, В.Шадріков, В.Ягунов [5] та ін.), а також врахування суб'єктності в процесі підготовки фахівців різного профілю (Г.Ісаєв, Г.Косарецький, В.Масленнікова, В.Слободчиков, О.Яркіна та ін.);

змісту і компонентів суб'єктності студента ВНЗ (Т.Бондаренко [1], В.Варданян, А.Жорнік, Ф.Мухаметязнова, С.Пелипчук та ін.

проблеми суб'єкта та суб'єктності в професійній освіті (Ю.Поваренков [4], В.Іванов, В.Шадріков, В.Ягунов [5] та ін.).

Загальні проблеми активізації пізнавальної діяльності учня як основного прояву його суб'єктності досліджували Л.Арістова, А.Вербицький, І.Зязюн, О.Киричук, Г.Костюк, О.Матюшкін,